

Midt-Østen konflikten

Ny arabisk nasjonalisme

Tekst/illustrasjoner:

Anne Schjelderup/Clipart.com

Filosofiske spørsmål:

Øyvind Olsholt

Sist oppdatert: 1. mars 2004

Araberne hadde lenge følt seg dominert og undertrykket av de vestlige makter som kontrollerte store deler av den arabiske verden. Opprettelsen av staten Israel i 1948, og den til dels dårlige behandlingen palestina-araberne ble utsatt for, førte til enda sterkere uvilje både mot jøder, vestlige makter og arabiske ledere som allierte seg med disse. Stadige flere arabere ønsket nå å fri seg fra vestlig innflytelse. Det var altså grobunn for økende arabisk nasjonalisme. På 1950-tallet gjorde den egyptiske president Gamal Abdel Nasser seg til talsmann for en slik nasjonalisme, og jobbet dermed aktivt for å befri landet fra vestlig dominans og innflytelse. Dette gjorde at både Vesten og Israel etterhvert følte seg truet.

Suez-krisen

Om Suez-kanalen

Både de gamle faraoer i Egypt og den franske keiser Napoleon hadde syslet med tanken på å bygge en kanal fra Middelhavet til Rødehavet. Men det var ikke før Ferdinand de Lesseps (1805-1894), en fransk diplomat, ble satt på saken at planene omsider ble realisert. Han klarte å overbevise både franske, italienske, østerrikske, egyptiske, russiske og amerikanske investorer om at dette var et prosjekt verdt å satse på.

Britene var ikke velvillig innstilt, og bidro heller ikke med penger. Dette skyldes hovedsaklig at de nylig hadde bygget en jernbanelinje i samme område og ville derfor nødig ha konkurranse. Men Suez-kanalen ble åpnet i 1869, etter en bygge- og graveperiode på 12 år, og ble straks en stor suksess. Og da Egypt solgte sine aksjer i 1875, var den britiske statsminister Benjamin Disraeli på pletten og kjøpte seg opp i selskapet. Dermed hadde England kontroll over kanalen som de ikke engang hadde vært med på å bygge. Frankrike og England ble stående som hovedaksjonærer i Suez-selskapet som ble opprettet i forbindelse med kanalen og sto for driften av denne frem til 1968.

Nasser ønsket å bygge en demning ved Aswan syd i Egypt for å frigjøre jord til å kunne fø en stadig økende befolkning. Dette hadde han blitt lovet støtte til fra Verdensbanken og USA, men disse trakk seg i siste øyeblikk. Uten denne økonomiske støtten var det umulig å bygge demningen. Den 26. juli 1956 løste Nasser problemet ved å *nasjonalisere* selskapet som kontrollerte Suez-kanalen.

Nasjonaliseringen betød at de store inntektene fra Suez-selskapet ble omdirigert fra Storbritannia og Frankrike til den egyptiske statskasse. Dermed gjorde han opprør mot den vestlige dominansen og fikk penger til demningen sin. Men Frankrike og Storbritannia var selvsagt ikke like fornøyd. De sendte nå krigsskip til Middelhavet som en advarsel til Nasser.

Araberstatene støttet opp om Egypt, og snart kunne Nasser erklære at både det syriske og det jordanske forsvar sto under

egyptisk kommando. Dette oppfattet Israel som en så alvorlig trusel at de valgte å gå til krig. Israelerne angrep den 29. oktober 1956. Frankrike støttet opp om angrepet, og i løpet av 4 dager hadde israelerne nådd Suez-kanalen.

Frankrike og Storbritannia ville sikre sine interesser ved Suez. De oppfordret Israel og Egypt til våpenhvile og til å trekke seg vekk fra Suez-kanalen. Israel fulgte oppfordringen, men beholdt militære styrker i Sinai og på Vestbredden. Egypt nektet imidlertid å fjerne sine tropper fra sitt eget territorium. Dette brukte Frankrike og Storbritannia som et påskudd til å angripe Egypt. Etter sterkt internasjonalt press og trusel om verdenskrig trakk imidlertid Frankrike og Storbritannia tilbake sine styrker. Året etter trakk Israel sine styrker ut av Gaza og Vestbredden, og FN sendte fredsbevarende styrker til området.

Seksdagerskrigen

Alle araberstatene sto etter Suez-krisen samlet mot Israel. Syrerne skjøt på israelske bønder fra Golanhøydene og i 1967 svarte Israel med å gjennomføre en militær straffeaksjon mot Syria. Dette ga Nasser et påskudd til å kreve at FN-styrkene skulle trekkes ut av grenseområdene mellom Syria og Israel. Straks disse var borte sendte Egypt tropper inn i Sinai, stengte Akaba-bukten, og stanset alle skip til den viktige israelske havnebyen Eilat. Nasser gikk offentlig ut og sa at formålet med krigen var å ødelegge Israel.

Den 5. juni 1967 svarte Israel med å foreta et lynangrep mot Egypt. Israelske fly fløy så lavt inn over Egypt at de ikke ble oppdaget av egyptisk radar, og bombet over 400 egyptiske fly. De erobret Golanhøyden fra Syria, Vestbredden fra Jordan, Sinai og Gaza fra Egypt og annekterte det gamle Jerusalem.

FN's sikkerhetsråd vedtok den 11. juni 1967 at alle israelske styrker skulle trekkes ut av områdene mot at araberstatene skulle anerkjenne Israel. Men resolusjonen ble tolket forskjellig av de forskjellige parter, og det ble fremmet krav om forhandlinger. Araberstatene har i ettertid akseptert Israel med de grensene som ble fastsatt av FN i 1948, men ikke med de områder som senere har blitt okkupert.

Suez-kanalen på kartet

Suez-kanalen slynger seg gjennom landskap og innsjøer fra Port Said ved Middelhavet i nord til Suez ved Rødehavet i syd:

Alle skip som passerte kanalen måtte betale en avgift til Suez-selskapet, slik at kanalen innbrakte store inntekter til den britiske og franske statskasse. Britene hadde 80 000 soldater stasjonert ved kanalen, og hele prosjektet var en konstant påminnelse om arabernes underkastelse overfor vestlige makter.

Invasjonen av Libanon

I 1973 foretok Syria og Egypt et nytt angrep mot Israel. Syria ble raskt slått tilbake, Egypt først etter harde kamper. Syria fortsatte imidlertid å gjennomføre militæraksjoner på israelsk område, bl.a. ved hjelp av PLO som hadde sin militære base i Sør-Libanon. I 1978 invaderte israelske tropper Sør-Libanon. FN sendte da fredsbevarende styrker for å opprettholde fred i området.

Libanon forble imidlertid en base for militære operasjoner rettet mot Israel. I 1982 invaderte Israel Libanon og erobret hovedstaden Beirut. Israelerne tillot kristne libanesiske styrker å foreta massakre i palestinske flyktningeleire. Dette førte til sterke internasjonale protester. Syria okkuperte andre områder av Libanon, og landet ble rammet av en borgerkrig som herjer fremdeles. Det er nå ca. 80 forskjellige militære grupperinger som kjemper om makten i Libanon.

Gamal Abdel Nasser (1918-1970)

Gamal Abdel Nasser var blant araberne regnet som en frihetshelt. Han snakket om frihet og revolusjon og oppfordret araberstatene til å stå samlet mot kolonimaktene. Siden han fikk makten jobbet han aktivt med å bygge opp styrker med sikte på et fremtidig samordnet arabisk militært opprør.

Ideer til filosofiske samtaler

1. Forholdet mellom nasjoner

Egypt og de andre arabiske statene kom i stadig sterkere opposisjon til Vesten og Israel. De følte seg tilsidesatt, ydmyket og undertrykket. Dermed vokste nasjonalismen og med den hatet mot «inntrengerne», mot dem som kom for å sko seg på deres naturlige rikdommer. De vestlige landene på sin side mente at de var i sin fulle rett til å stille de kravene de stilte.

Tenk deg at to personer møtes. Den ene har et meget eksklusivt armbåndsur som den andre gjerne kunne tenke seg å få tak i. Sistnevnte roper derfor på alle de store og sterke vennene sine og på den måten truer førstnevnte til å selge klokken til ham for en slikk og ingenting. Synes du dette er et treffende bilde på hva som skjedde mellom araberstatene og Vesten? Er det riktig å sammenligne forholdet mellom nasjoner og forholdet mellom personer? Eller gjelder det helt andre regler mellom nasjoner?

2. Mye vil ha mer...?

Nasser ville ha penger til å bygge en demning slik at Egypt kunne produsere mere mat til sin stadig økende befolkning. USA og Verdensbanken hadde lovet Egypt disse pengene. Når pengene likevel uteble, nasjonaliserte Nasser Suez-selskapet slik at de store inntektene herfra gikk direkte til Egypt. Men da begynte Vesten å murre og svarte med å sende krigsskip.

Hvorfor tror du de vestlige landene – som allerede på denne tiden var svært rike i forhold til resten av verden – er så redde for å gi fra seg økonomiske fordeler til et fattig land som Egypt? Er det slik at den som har makt og velstand alltid ønsker *mere* makt og velstand for å bli tilfreds? Er det slik at jo mere man har, jo mere vil man også ønske seg? Gjelder dette både for individer og nasjoner? Er det omvendt slik at jo *mindre* man har, jo *mindre* vil man ønske seg? Burde ingen nasjoner være rikere enn andre nasjoner – eller er det bare bra at det er forskjeller slik at f.eks. de fattige landene har «forbilder» å strekke seg etter?

3. Er en løsning mulig?

Israel og araberstatene har vært i tottene på hverandre helt siden staten Israel ble opprettet i 1948. Begge parter mener de har krav på de samme områdene, og ingen vil gi seg. Man forsøker i det lengste å forhandle frem løsninger, og når det ikke nytter lenger, går man til fysisk angrep på motparten, i form av organisert krigføring eller terroraksjoner. Tusener på tusener av uskyldige mennesker har mistet livet i denne langvarige konflikten.

Tror du det finnes noen løsning på konflikten? Eller er dette en konflikt som kommer til å vare «evig»? Hva skal til for at alle sårene skal lege? Hva skal til for at bitre fiender blir venner? Er det religionene som er hovedårsak til problemene? Må religionene isåfall avskaffes før en løsning kan finnes? Eller er det tvertimot i religionene vi kan finne løsningen? Eller er det stolthet, aggresjon og manglende ydmykhet som er problemet?

Hva ville skjedd dersom israelerne en dag plutselig sa til palestinerne (og de andre araberstatene): «Vi gir dere tilbake de områdene vi okkuperte i 1967! Vær så god, vi vil ikke ha dem lenger!»? Eller hvis palestinerne sa: «Vi innrømmer at vi har tatt feil, disse landområdene tilhører Israel. Beklager!»? Hva tror du er grunnen til at vi aldri hører slike

innrømmelser fra noen av partene? Er fred mulig uten slike (eller lignende) innrømmelser fra begge parter?